

застосування : [монографія] / О. І. Мотлях. - К. : Освіта України, 2012. - 394 с.

3. Про використання поліграфів у діяльності Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства доходів і зборів України від 2 серп. 2013 р. № 329. - Режим доступу :

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1748-13>.

4. Волик А. М. Популярні питання про поліграф [Електронний ресурс] / А. М. Волик. - Режим доступу :

<http://yason.kiev.ua/uk/faq-detectori-lzhu.html>.

5. Назаров О. А. Шляхи вдосконалення методів і засобів психологічного відбору кандидатів на посади керівного складу в Національній поліції України [Електронний ресурс] /

О. А. Назаров. - Режим доступу :

<http://expert-nazarov.com/all-news/618-poligraf-i-sovershenstvovanie-metodov-i-sredstv-psihologicheskogo-otbora-kandidatov-na-dolzhnosti-rukovodyashchego-sostava-v-natsionalnoj-politsii-ukrainy>.

Краснікова Наталія Анатоліївна,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики навчально-наукового інституту права Національного університету державної податкової служби України, кандидат юридичних наук, доцент;

Жерж Людмила Анатоліївна,
студентка навчально-наукового інституту права Національного університету державної податкової служби України

ДЕТЕКТОР БРЕХНІ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

На сучасному етапі розвитку України спостерігаються тенденції до кількісних і якісних змін злочинності. Дедалі активніше виявляється її організований та латентний характер, посилюється протидія правосуддю, збільшується кількість випадків використання нових способів учинення кримінальних правопорушень. З огляду на це, важливого значення набуває

діяльність правоохоронних органів щодо пошуку й отримання знань, методів і технічних засобів із метою подальшого їх використання для цілей ефективного виявлення, фіксування, вилучення та дослідження доказів під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Водночас до основних технологій, що використовуються для розслідування кримінальних правопорушень у багатьох країнах світу, належить поліграф («детектор брехні»).

Поліграф - це багатофункціональний прилад, який вимірює та записує декілька фізіологічних параметрів (індикаторів організму) людини, що виникають у зв'язку з реакцією на поставлені поліграфологом ті чи інші запитання та визначають частоту пульсу, кров'яний тиск, процес дихання, потовиділення пальців рук, біотоків мозку й електропровідність шкіри. Ці дані, зокрема, дають експерту уявлення про те, особа говорить правду чи брехню.

Беручи до уваги досвід використання поліграфа в законодавстві Російської Федерації, слід зазначити, що його впровадження в практику почалося в 1996 р., паралельно з підготовкою експертів-поліграфологів. Пізніше (протягом 2000-2001 рр.) співробітниками Інституту криміналістики Росії було започатковано використання поліграфа в межах комплексних психофізіологічних досліджень, за результатами яких спеціаліст-поліграфолог складав за матеріалами кримінальної справи обґрунтований висновок, згідно зі ст. 88 КПК Російської Федерації. Цей документ став джерелом доказів [1, с. 132-133].

Судову психофізіологічну експертизу призначають за наявності суперечностей у показаннях учасників процесу, які не можна усунути, або в разі виявлення суперечностей між показаннями допитаних у справі осіб та іншими доказами. Метою призначення такої експертизи є необхідність установлення факту приховування особою, яка піддається випробуванню, певної інформації, що має значення в справі. Під час проведення такої експертизи поліграфолог оцінює її психофізіологічні реакції на ті чи інші візуальні або вербальні стимули, після чого робить висновок про їх суб'єктивну значущість, що свідчить про наявність у пам'яті людей слідів будь-якої події або окремих складових [2, с. 112-113].

На нашу думку, використання «детектора брехні» на сьогодні є незаконним, оскільки його не врегульовано жодним нормативно-правовим актом. Тому можна вважати, що тестування у вищезазначеній справі з однієї точки зору є неправомірними. Водночас слід звернути увагу й на те, що в жодному законі не йдеться про заборону використання поліграфа чи обов'язковості отримання ліцензії (спеціального дозволу) для його застосування. Також на сьогодні існує законопроект про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (ст. 264-1), що регулює саме питання використання поліграфа під час розслідування кримінальних проваджень.

Використання нині поліграфа в Україні здійснюється на основі:

1) Конституції України (ст. 28 - жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям);

2) норм Кримінального процесуального кодексу України, що стосуються участі спеціаліста в провадженні досудового слідства та проведенні слідчих (розшукових) дій і можливості застосування технічних засобів для збирання, фіксування, відтворення та використання інформації (ст. 85, 88-2);

3) Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р., у ст. 9 якого зазначено, що під час проведення оперативно-розшукових заходів у процесі розслідування злочинів для одержання інформації заборонено застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, що пригнічують волю;

4) Інструкції щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України від 18 липня 2004 р.

На сьогодні поліграфологічні обстеження за допомогою «детектора брехні» проводять відповідні фахівці у 80 країнах світу. Найбільш активно ним користуються в США, Канаді, Ізраїлі, Північній Кореї, Японії, Великобританії, Угорщині та ін. У цих країнах поліграф використовується для отримання даних, що дають змогу звизити коло підозрюваних осіб, виявити факт учиненого злочину, створити умови для дачі правдивих показань, виявлення неточностей і прогалин у показаннях, що

були одержані органами досудового слідства та суду під час допиту тощо. Поряд із цим є країни, де заборонено використання поліграфа (Австралія, Німеччина, Австрія тощо) [3, с. 167].

На нашу думку, введення до Кримінального процесуального кодексу України норми, що врегулювала б порядок використання «детектора брехні», значно зменшило б обсяг роботи оперативних підрозділів та органів досудового слідства. Крім того, прийняття в Україні спеціальної норми щодо регулювання порядку використання поліграфа під час розслідування кримінальних правопорушень мало б орієнтовне значення в процесі доказування. Проведення тестування на поліграфі може здійснюватися тільки за добровільної згоди обстежуваної особи та не має суперечити її головним правам, свободам і законним інтересам, честі й гідності. Відмова від проходження поліграфної перевірки не є підставою для визнання особи винною у вчиненні суспільно небезпечного діяння, але що відомість фіксують у протоколі слідчої дії.

Якщо особа дала згоду на проведення поліграфної перевірки, то інформація, надана поліграфом, не може бути використана як доказ у кримінальному провадженні. Використовувати матеріали поліграфних перевірок можна тільки як орієнтовну інформацію, з метою подальшого визначення напрямів проведення дівання, слідства, пошуку процесуальних доказів у провадженні.

Таким чином, ураховуючи вищезазначене, для того, щоб під час розслідування кримінальних правопорушень належним чином застосовувався поліграф, необхідно ретельно вивчити природно-наукові основи психофізіологічного методу і встановити науково обґрунтовані межі його застосування; забезпечити експертно-криміналістичні підрозділи МВС України відповідними спеціалістами-поліграфологами; створити систему правового регулювання застосування досліджень із використанням поліграфа як у межах оперативно-розшукової діяльності, так і в кримінальній процесуальній сфері.

Список використаних джерел

1. Ржевська М. М. Можливості, умови та шляхи застосування поліграфа при виявленні та розслідуванні злочинів [Електронний ресурс] / М. М. Ржевська. - Режим доступу : <http://www.corp-lguvd.lg.ua/dok313.html>.
2. Волобуєв А. Ф. Про використання поліграфа при розслідуванні злочинів / А. Ф. Волобуєв // Криміналістика ХХІ століття : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25-26 листоп. 2010 р.). - Х. : Право, 2010. - С. 110-113.
3. Комиссарова Я. В. Полиграф в России: реалии сегодняшнего дня / Я. В. Комиссарова // Криміналістика ХХІ століття : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25-26 листоп. 2010 р.). - Х. : Право, 2010. - С. 130-135.

*Жерж Наталія Анатоліївна,
заступник завідувача кафедри
кримінального права та кримінології з
наукової роботи навчально-наукового
інституту права Національного
університету державної податкової
служби України, доцент;
Саква Андрій Миколайович,
студент навчально-наукового
інституту права Національного
університету державної податкової
служби України*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА В ПРАКТИЦІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

На сьогодні можна стверджувати, що в Україні накопичено певний досвід використання поліграфа під час розслідування злочинів. Зокрема, дозволяє дійти такого твердження проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа, що дедалі частіше стає єдиним інструментальним методом роботи з ідеальними слідами, який підтверджується своєю ефективністю в практиці.